

ÚJ BIBLIOGRÁFIAI ÉS DOKUMENTÁCIÓS SZERV AZ UNESCO-BAN

341.16:001:01:002

A bibliográfia és dokumentáció területén közel 10 év óta két szerv működött az UNESCO keretében: a NEMZETKÖZI BIBLIOGRÁFIAI TANÁCSADÓ BIZOTTSÁG /NBTB/ és az EGZAKT és ALKALMAZOTT TUDOMÁNYOK DOKUMENTÁCIÓS és TERMINOLÓGIAI NEMZETKÖZI TANÁCSADÓ BIZOTTSÁGA. E két szerv az 1958. évi 10. Közgyűlés határozata értelmében 1961. január 1-én összeolvadt, és a NEMZETKÖZI BIBLIOGRÁFIAI, DOKUMENTÁCIÓS és TERMINOLÓGIAI TANÁCSADÓ BIZOTTSÁG néven fogja működését folytatni. Mielőtt az új bizottság feladataival foglalkoznánk, tekintsük át a korábban végzett munkát.

A NEMZETKÖZI BIBLIOGRÁFIAI TANÁCSADÓ BIZOTTSÁG az 1950. évi párizsi Nemzetközi Bibliográfiai Konferencia egyik határozataként jött létre, tagsága részben az érintett nemzetközi nem-kormányzati szervek képviselőiből /FID, IFLA stb./, részben a tagállamok neves szakembereiből állt, eleinte évente, később kétfévente ülésezett, a közbeeső időben irodája működött.

Hivatásának lényege az volt, hogy kétfévenként összeállítsa az UNESCO bibliográfiai programját, és tanácsokat adjon a végrehajtás ütemére és módjára nézve. Ebből a célból szorosan együttműködött az UNESCO illetékes osztályaival, elsősorban a Könyvtári Osztállyal, és ha munkája tartalmazott is bizonyos negatív elemeket, végeredményben nagy mértékben hozzájárult az UNESCO ilyenirányú tevékenységének eredményességéhez és szakosodásához. Példaként szolgáljanak az alábbi munkálatok:

1. Ismeretese az UNESCO évenként kibocsátott nagy államtudományi, szociológiai, közgazdasági, szociális antropológiai nemzetközi bibliográfiai sorozatai.

2. Magyarország könyvtárügye számára is hasznosnak bizonyultak a "BIBLIOGRÁFIAI KÉZIKÖNYVEK" c. sorozat darabjai /pl. a nemzeti bibliográfiai szolgálatokról, a központi katalógusokról szóló kötetek, vagy a VOCABOLARIUM BIBLIOTHECARII stb./

3. Igen hasznos vállalkozás volt a "BIBLIOGRÁFIAI VILÁGJELENTÉSEK" c. évenként kibocsátott kiadvány, mely országonként, ill. nemzetközi szervezeteként sorolta fel a bibliográfiai munka helyzetét.

4. Az NBTB tanácsára az UNESCO igen sok szerződést kötött egy-egy kérdés kidolgozása céljából a megfelelő szakemberekkel, esetleg nem-kormányzati nemzetközi szervezetekkel. Elég, ha példaként megemlítjük a nemzetközi bibliográfiák szerkesztési elveivel foglalkozó MEYRIAT-féle tanulmányt, az ismeretközlés új módszereivel foglalkozó COBLANS- és KYLE féle munkákat, vagy H.TVETERAAS-nak az UNESCO összes eddigi nagy-

számu bibliográfiai kiadványáról szóló értékelő jelentését.

5. Az NBTB arra törekedett, hogy az UNESCO tagállamaiban a/ nemzeti bibliográfiai csoportok létesüljenek az ország ilyenirányu munkájának koordinálása céljából, b/ nemzeti bibliográfiai tájékoztatóközpontok alakuljanak valamennyi kül- és belföldi eredetű bibliográfiai kérdés megválaszolása, illetőleg érintett szervekhez való utalása érdekében. Az a/ pont alatt említett csoportok egy-egy tagja, rendszerint elnöke az NBTB levelező tagja is lett. Magyarországon ezt a szerepet a MAGYAR UNESCO BIZOTTSÁG KÖNYVTÁRI ÉS BIBLIOGRÁFIAI ALBIZOTTSÁGÁNAK elnöke tölti be.

6. Az NBTB ösztönzésére, ill. a tagállamok kérései nyomán az UNESCO az elmúlt 10 évben igen sok szerződést kötött, azaz anyagi támogatást nyújtott a tagállamok egy-egy bibliográfiai jellegű vállalkozásának megvalósítása érdekében. Több országban támogatták a bibliográfiai tájékoztató központok felállítását, nemzeti bibliográfiák vagy központi címjegyzékek kiadását stb. Így jött létre legutóbb például az UNESCO szerződése az Országos Széchényi Könyvtárral a MAGYAR BIBLIOGRÁFIÁK BIBLIOGRÁFIÁJA c. mű soronlévő kötetének megjelentetésére. Igaz ugyan, hogy a pénzügyi támogatás összege - a magyar eset is példa erre - általában nem szokott magas lenni.

7. A Bizottság sokszorosított folyóirata, a "BIBLIOGRAPHICAL NEWS" angol, francia, orosz és spanyol nyelven jelent meg, eleinte negyedévenként, majd kéthavonként. Ez a folyóirat igen áttekinthető és használható formában nyújtott folyamatos tájékoztatást az UNESCO bibliográfiai tevékenységéről, a tagállamok ilyenirányu munkájáról, a világon megjelent összes fontosabb bibliográfiai kiadványról, a nemzeti bibliográfiai csoportok működéséről, beleértve egy részletes, 1959-ben megjelent ismertetést a magyarországi bibliográfiai munka helyzetéről és eredményeiről. AZ EGZAKT ÉS ALKALMAZOTT TUDOMÁNYOK DOKUMENTÁCIÓS ÉS TERMINOLÓGIAI NEMZETKÖZI TANÁCSADÓ BIZOTTSÁGA az 1948. évi londoni tájékoztatásügyi, illetőleg az 1949. évi UNESCO által rendezett tudományos referálásügyi konferenciák idevágó határozatainak köszönheti létét.

Működése ha nem volt is olyan sokoldalú és széleskörű, mint a másik bizottságé, azt az általa gondozott kérdések korszerűsége tekintetében multa felül. Nem törekedett ugyanis kevesebbre, mint a modern tájékoztatásformák tudományos feltárására és legjobbnak vélt módszerek elterjesztésére. Fő feladata ugyancsak az volt, hogy az UNESCO illetékes osztályai számára, éspedig elsősorban a Természettudományi Főosztály számára programot adjon, és annak végrehajtását tanácsaival segítse.

A jellemző munkamódszer a szerződéskötés, egyes szakkérdések egyénekekkel vagy szervezetekkel való kidolgoztatása volt; itt kevesebb hangsúlyt kapott a tagállamokkal való szorosabb együttműködés. Annál fontosabb volt az illetékes nem-kormányzati nemzetközi szervezetekkel, mint főleg a FID-del folyó szoros együttműködés és a párhuzamos munka elkerülése, ami nem mindig sikerült teljes mértékben.

Néhány példa a Bizottság által gondozott témák széles köréből: a tudományos kodifikáció és klasszifikáció kérdései; a tudományos kongresszusok anyagáról kettős közzétételek elkerülése; az ismeretközlés nyelvi akadályainak problematikája; a tudományos kiadványok mikrofilmzésére nemzetközi rendszer létrehozatala; a szabadalmakra vonatkozó is-

meretközlési ügyek; a szabadalmak és kiadatlan műszaki jelentések referálási módszerei; a referálandó anyag kiválasztásának elvei; a lyukkártyák szabványosítása; a folyóiratok központi címjegyzőkeinek szerkesztési kérdései; a dokumentációs átfedések elkerülése; a szerzői jog által szabott korlátok problematikája stb.stb.

Különös értékkel bírtak a nálunk is használatos egynyelvű- vagy többnyelvű, egy-egy szakterületet átfogó szótárbibliográfiák. Fontos szolgálatot tett végül ez a Bizottság a "MONTHLY BULLETIN ON SCIENTIFIC DOCUMENTATION AND TERMINOLOGY" c. sokszorosított havi folyóirat megjelenítésével, mert ez valóban gyors és használható módon adott pontos és széleskörű tájékoztatást a világ legfontosabb dokumentációs és terminológiai eredményeiről és az ezeken a területeken megjelenő valamennyi fontos kiadványról, szakbibliográfiákról, a dokumentáció és ismeretközlés problémáival foglalkozó egyre sűrűbben megrendezett nemzetközi találkozókról stb.

A z u j b i z o t t s á g létrejöttének indítéka kettős volt: egyfelől kitűnt, hogy a két bizottság egymáshoz túl közel álló, sokszor párhuzamosnak mutakozó területeket gondozott, ami az UNESCO-ban ujabban megnyilvánuló egészséges racionalizálási elvekkel nem volt összeegyeztethető, másfelől különösen az 1958 novemberében tartott washingtoni nemzetközi tájékoztatási tudományos konferencia óta nyilvánvaló lett, hogy a kiadványok megjelenésének mérhetetlen áradatában olyan új dokumentációs, referáló, ismeretközlő és ismeretterjesztő módszerekre van szükség, amelyeknek gazdája csak e g y korszerű elvektől átitatott u j t e s t ü l e t lehet, mindezen ügyek legfőbb szervén, az UNESCO-n belül.

A két bizottság előbb 1959. májusában, majd 1960 márciusában tartott közös üléseket. Az 1959. évi ülésen jóváhagyták az UNESCO által kötetendő szerződések mindkét bizottság területén. Ezek közül az érdekesebbek: 1000-1000 dolláros támogatás az IFLA részére a katalogizálási konferencia előkészítésére és a FID részére a tudományos konferenciák anyagának közzétételét meggyorsító javaslatok kidolgozására, 300-300 dollár a "Nemzeti bibliográfiái szolgálatok" c. Larsen féle új kiadásához, a bolgár bibliográfiák bibliográfiája, a magyar bibliográfiák bibliográfiája, egy mexikói bibliográfiái összejevetel és a pakisztáni központi folyóiratkatalógus céljaira. 500 dollárt félretettek a MORAVEK Endre féle "VOCABOLARIUM ABBREVIATURARUM BIBLIOTHECANII" c. kiadványra, 400-at szánnak a középamerikai bibliográfia folytatólagos kiadására, 450-et a nem természettudományi és nem műszaki szótárbibliográfia megjelentetésére, 2000-et a "BIBLIOGRAPHY OF INTERLINGUAL SCIENTIFIC AND TECHNICAL DICTIONARIES" c. kiadvány 4. kiadására, 800-at a tudományos munka megjavításával foglalkozó kézikönyvek bibliográfiájára stb.

Mind az 1959. évi, mind az 1960. évi közös ülés foglalkozott a felállítandó új bizottság szervezeti és működési elveivel és az UNESCO általános bibliográfiái tevékenységével. A fontosabb és újabb ülés lefolyását és javaslatait az alábbiakban ismertetjük azzal, hogy ezek végleges, valószínűleg formai jóváhagyása az 1960 novemberében és decemberében folyó 11. Közgyűlésén lesz.

A közös ülés elfogadta az UNESCO Természettudományi és Kulturális Főosztályainak 1961-62. évekre tervbevett bibliográfiái programját, amelyeknek ismertetésére itt helyünk nincs, a következő két kiegészítéssel: bocsássák ki a folyóiratrövidítések nemzetközi jegyzékét és a modern do-

kumentációs módszerek kis kézikönyvét - ügyelve arra, hogy ez utóbbi ne fedje át a FID hasonló tervezett kiadványát. A közös ülés kifejezte azt a kívánságot is, hogy az UNESCO továbbra is gyűjtsön minden e szakterületbe tartozó anyagot, beleértve a gépi felszerelések, gépi fordítás és az új jelzetrendszerekre vonatkozó dokumentációt.

Az új bizottság révén az UNESCO-t képessé kell tenni arra, hogy bibliográfiai és dokumentációs téren küszöbölje ki a felesleges párhuzamosságokat, birja együttműködésre, az érintett nemzetközi és nemzeti szervezeteket, állapítsa meg, és számolja fel az e szakterületeken mutatózó fehér foltokat, ismertesse a technikai fejlesztés lehetőségeit. Ami a módszert illeti, ezt a munkát az UNESCO részben a saját személyzete által, részben, különösen az egyes speciális szakkérdésekben az illetékes nemzetközi vagy nemzeti szervezetek, vagy egyéni szakértők igénybevétele útján végzi el. Ezen kívül kiadványokat és folyóiratokat bocsát ki, konferenciákat és szakértői összejöveteleket rendez, illetőleg ilyen rendezéseire nemzetközi vagy nemzeti szervezeteket ösztönöz.

Az új NEMZETKÖZI BIBLIOGRÁFIAI, DOKUMENTÁCIÓS ÉS TERMINOLÓGIAI TANÁCSADÓ BIZOTTSÁG álljon 12 tagból, akik közül heten a dokumentáció, bibliográfia, könyvtárügy és terminológia szakemberei legyenek, öten pedig a használókat /olvasókat, kutatókat/ és előállítókat képviseljék, és pedig úgy, hogy két személy a természettudományok, egy a társadalomtudományok és egy a filozófiai és humán tudományok művelőiből kerüljön ki. E tagok megbízatása 6 évnél hosszabb időre ne szóljon. Az ENSZ-nek és szakosított intézményeinek, továbbá az illetékes nem-kormányzati szervezeteknek /IPLA, FID, ICPHS, ICSU, ISO/ a képviselőit megfigyelőként a bizottság üléseire hívják meg. Az első két évben a Bizottság évente tartson üléseket, később esetleg kétfévente. A Bizottság Irodája azonban minden évben tartson ülést. A Bizottság Titkárságának a szerepét az UNESCO illetékes osztálya látja el.

A közös ülés véleménye szerint az új Bizottság elsősorban a következő kérdésekkel foglalkozzék:

1. Az elsődleges publikálás problémái, különös tekintettel az egyéni kutatások növekvő számára.
2. A másodlagos közzététel különböző formáinak és módszereinek fejlesztése.
3. Az újonnan megjelenő anyag óriási tömegére való tekintettel a válogatás minőségi kritériumainak és pontos módszereinek kidolgozása, figyelemmel a visszakeresés követelményeire.
4. Általános tudományos terminológiai vizsgálatok és az egyes gyorsan fejlődő műszaki területek /atomenergia, repülés stb./ speciális terminológiájára vonatkozó tanulmányok ösztönzése.
5. Az ismeretterjesztés gyorsaságát gátló nyelvi akadályok problematikája.
6. A dokumentáció és könyvtárügy gazdaságos munkamódszereinek elemzése és értékelése.
7. A társadalomtudományok és humán tudományok speciális bibliográfiai és dokumentációs kérdéseinek tanulmányozása.
8. Az UNESCO általános céljaival összhangban a bibliográfiai és tájékoztatási szolgálatok fejlesztése különösen a kevésbé fejlett országokban.

9. A bibliográfusok és dokumentalisták helyzetének és képzésének kérdései.

10. Annak tanulmányozása, hogy a bibliográfiai munka miként válhat a nemzeti, egyetemi és szakkönyvtárak folyamatos tevékenységének szerves részévé.

11. A tudósok és kutatók érdekében működő könyvtári szolgáltatások szervezeti kérdései.

Amint látjuk, az új bizottság előtt jelentős és érdekes feladatok állanak. Az eddigi eredmények arra biztatnak, hogy ezeket legalább részben meg is oldja. Akárhogy is lesz, ez a munka megérdemli, hogy ezentul mi is több figyelemben részesítsük.

Gombocz István

o o o o o